

การศึกษารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนของตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

A study model of solid waste management in community of Banyang Sub-district, Mueang District, Buriram Province

ธนกร เพชรสินจร¹ และ อุดมพงษ์ เกศศรีพงษ์ศา^{2*}

¹ อาจารย์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, อีเมล: Theenic@windowslive.com

Lecturer of Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences.

Email : Theenic@windowslive.com

^{2*} อาจารย์ ดร. สาขาวิชาวิศวกรรมการจัดการอุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, อีเมล: udompong.jo@gmail.com

Lecturer Dr. of Management Industrial Engineering Program, Faculty of
Industrial Technology, Buriram Rajabhat University. Email : udompong.jo@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ และ 2. เพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมการคัดแยกและการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ผลการวิจัยในภาพรวมทั้ง 19 หมู่บ้าน จากการเก็บข้อมูลพื้นฐานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน พบว่า ค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะมูลฝอยเฉลี่ย 0.5 บาท คิดเป็นค่าใช้จ่าย 50,000 บาทต่อเดือน การบริหารจัดการอื่น ๆ ด้านการจัดการขยะทั้งตำบลมีค่าใช้จ่ายประมาณ 4 ล้านบาทต่อปี ส่วนการสร้างเสริมพฤติกรรมการคัดแยกและการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน และการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม พบว่า 1) สมาชิกในครัวเรือนควรปรับพฤติกรรมการใช้สินค้า ควรได้รับการส่งเสริมด้านความรู้ความเข้าใจในการลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทาง ส่งเสริมการปรับพฤติกรรมและสร้างจิตสำนึกรักษาสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชน 2) สมาชิกในครัวเรือนควรมีความรู้และมีการคัดแยกขยะภายในครัวเรือนอย่างเหมาะสม โดยหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบ 3) อบต. ควรมีการจัดหาพื้นที่สาธารณะสำหรับการกำจัดรวมถึงมีพื้นที่รวบรวมขยะพิษ 4) อบต. ควรส่งเสริมให้มีการแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับขยะที่เหลือทิ้งหรือนำกลับมาใช้ใหม่ 5) ชุมชนในระดับหมู่บ้าน หรือตำบล ควรสร้างกฎ กติกา และกลไกชุมชนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนและนำสู่ผลการปฏิบัติงานจัดการขยะที่ดีในพื้นที่ และจากการวิเคราะห์ผลแบบสอบถามทั้งหมด 19 หมู่บ้าน จำนวน 646 คน สรุปผลภาพรวม พบว่า ชุมชนในตำบลบ้านยาง มีการทิ้งขยะในครัวเรือน ส่วนใหญ่จะทิ้งขยะใส่ถังขยะรวม ในส่วนปริมาณการทิ้งขยะต่อวัน ส่วนใหญ่ 1 - 2 กก. ชนิดขยะในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นขยะแห้งที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ รีไซเคิลได้ วิธีการทิ้ง ทำลาย กำจัดขยะในครัวเรือน ส่วนใหญ่ทิ้งในถังขยะ อบต. ที่อยู่ใกล้บ้าน ลักษณะการนำขยะในครัวเรือนกลับมาใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่นำไปขาย มีวิธีการจัดการขยะในครัวเรือน ส่วนใหญ่ มีถังขยะหรือภาชนะรองรับขยะประจำบ้าน ในตำบลบ้านยาง

ส่วนใหญ่มีปัญหาและผลกระทบจากขยะมูลฝอยในครัวเรือนเกิดจากกลิ่นเหม็นรบกวน ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนมีสาเหตุ ส่วนใหญ่เกิดจากคนมักง่ายทิ้งขยะไม่เลือกที่ ปัญหาที่เกิดจากขยะสะสมและมลพิษไม่มีจุดทิ้งขยะที่ชัดเจน แนวทางการแก้ปัญหาเน้นผู้นำชุมชนซึ่งมีบทบาทมากในเรื่องขยะมูลฝอย ด้านการเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่สมาชิก ควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตาม ซึ่งผลการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามหลักการการจัดการขยะมูลฝอยและการจัดการขยะในครัวเรือน มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 1.03) คิดเป็นร้อยละ 79.60

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย, ขยะมูลฝอย, พฤติกรรม, การมีส่วนร่วม

ABSTRACT

This research aims to 1. study basic information on solid waste management of Ban Yang Sub-district, Mueang District, Buriram Province. And, 2. To enhance the separation behavior and waste management in the community. The results of the research, including 19 villages. From collecting basic information on solid waste management of the community, it was found that the cost of waste management is 0.5 baht per kilogram, which is charged at 50,000 baht per month. Other management of waste management in the whole district is about 4 million baht per year. Solid waste management in the community and enhancing the development of potential for participatory waste management. It was found that 1) Household members should adjust the behavior of product use. Should receive knowledge and understanding in reducing waste from the source Promote behavior modification and create environmental awareness for the community. 2) Household members should have the knowledge and proper waste separation in the household. By the government agency responsible. 3) The Subdistrict Administrative Organization should provide public areas for disposal, including the collection of toxic waste. 4) The Subdistrict Administrative Organization should encourage the privatization and add value to the remaining waste or reuse. 5) Communities at the village or sub-district level should establish rules and community mechanisms to drive and lead to good waste management practices in the area. And from the analysis of the questionnaires of all 19 villages, 646 people. Household waste disposal Most of the garbage will be dumped into the trash. In the amount of garbage dumped per day, mostly 1 - 2 kg of household waste type Most of them are dry waste that can be reused. Recycling can be done. Disposal methods Dispose of household waste. Most of them dumped in the trash bin near the house. Characteristics of recycling household waste Mostly sold There are ways to manage garbage in most households. There are garbage bins or containers for household waste. In Ban Yang Subdistrict, most of the problems and impacts from household solid waste are caused by foul odor. Garbage problems in the community have a cause. Most of them are caused by people who are often left with no garbage. Problems caused by accumulated garbage and pollution, no clear waste disposal points. Problem-solving approach focuses on community leaders who play a large role in solid waste. As a guide to members Control members to follow Which

results in participation in the practice of solid waste management principles and household waste management the overall average is at a high level ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 1.03), which is 79.60 percent.

Keywords: Management Approaches, Participation, Community Economy Development, Sustainability

1. บทนำ

ในปัจจุบันการขยายตัวของชุมชนและการเพิ่มประชากรทำให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ตามมาคือ การเพิ่มปริมาณของขยะมูลฝอย ขยะล้นเมือง จนกลายเป็นปัญหาระดับชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และชีวิตประจำวันของมนุษย์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม รับผิดชอบในการจัดการขยะที่ต้นทางเสริมสร้างวินัยคนในชาติสู่การจัดการขยะอย่างยั่งยืน ตามโรดแมปการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย โดยส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมชุมชนให้มีการจัดการปัญหาขยะตั้งแต่ต้นทาง โดยได้ดำเนินโครงการ “ชุมชนปลอดขยะ” มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจร เริ่มจากการจัดการขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิดต้นทาง การลดปริมาณขยะ และการนำกลับมาใช้ใหม่ (กรมควบคุมมลพิษ, 2560)

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดบุรีรัมย์ ห่างจากเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ประมาณ 5 กิโลเมตร เดิมพื้นที่นี้เต็มไปด้วยต้นยางจึงได้ตั้งชื่อว่า ตำบลบ้านยาง ตำบลบ้านยางมีพื้นที่ประมาณ 30.24 ตารางกิโลเมตรมีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับตำบลบัวทอง ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลสามแวง และตำบลห้วยราช ทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลชุมเห็ด และทิศใต้ติดต่อกับตำบลห้วยราช ตำบลลิสาณ มีพื้นที่รับผิดชอบประมาณ 30.24 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 18,394 ไร่ มีเขตการปกครองทั้งหมด 19 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 13,397 คน โดยมีอาชีพกลุ่มอาชีพที่สำคัญในชุมชนประกอบด้วย กลุ่มทำนา กลุ่มกลองยาว กลุ่มผลิตตุ๊กตาไหมพรม กลุ่มเลี้ยงวัวบ้านโนนสมบูรณ์ กลุ่มผลิตภัณฑ์ใส่กรอก กลุ่มเลี้ยงปลาเลี้ยงกบ (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง, 2562) สำหรับชุมชนตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ตระหนักถึงปัญหาและความสำคัญของปัญหาขยะต้นทาง ซึ่งเป็นปัญหาใกล้ตัวที่เกิดขึ้นทุกวันทุกครัวเรือนยากที่จะแก้ปัญหาให้หมดไปได้ ปัจจุบันตำบลบ้านยางประสบปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยและปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่เรื้อรังมานาน ยังไม่มีมาตรการและแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการขยะ ซึ่งจากการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง ได้สรุปปัญหาในการดำเนินงานหลายประเด็น ได้แก่ การขาดระเบียบวินัยในการทิ้งขยะมูลฝอย ไม่มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย ขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี ในภาคการเกษตรมากเกินไป ขาดการกำจัดวัชพืชและการบำบัดน้ำเสีย ในลำห้วย ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านสาธารณสุข เช่น ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน เกิดโรคติดต่อของคนและสัตว์ เป็นต้น

ดังนั้น ในการที่จะพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนตำบลบ้านยางนั้น ได้พิจารณาพื้นที่ที่มีความพร้อมด้านต่าง ๆ เช่น การคมนาคมสะดวก อยู่ใกล้เทศบาลเมืองบุรีรัมย์ มีความพร้อมด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีผู้นำที่เข้มแข็ง มีการขับเคลื่อนการจัดการตนเอง และมีนโยบายการจัดการชุมชนปลอดขยะ ซึ่งเป็นบริบทที่นำไปสู่การสร้างชุมชนต้นแบบการจัดการขยะแบบครบวงจร คณะผู้วิจัยจึงมีแนวคิดหนุนเสริมและผลักดันให้ชุมชนตำบลบ้านยางเป็นชุมชนต้นแบบการจัดการขยะแบบครบวงจร ให้มีความเข้มแข็งในการจัดการ

ตนเอง ชุมชนสะอาดน่าอยู่ เกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนซึ่งจะนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ จากความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้ตระหนักเห็นความจำเป็นตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลในการจัดการขยะต้นทาง จึงได้ดำเนินโครงการวิจัยนี้เพื่อตอบสนองความต้องการในการแก้ปัญหาที่เร่งด่วนของคนในชุมชน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- 2.2 เพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมการคัดแยกและการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ตัวแทนเจ้าบ้านที่มีชื่อในครัวเรือนตามทะเบียนราษฎร์ ด้วยจำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือนมีจำนวนมาก และเพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมทุกหมู่บ้าน จำนวน 19 หมู่บ้าน จำนวนทั้งหมด 646 คน พื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ ตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ตัวแทนเจ้าบ้านที่มีชื่อในครัวเรือนตามทะเบียนราษฎร์ ด้วยจำนวนประชากรและจำนวนครัวเรือนมีจำนวนมาก และเพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมทุกหมู่บ้าน จำนวน 19 หมู่บ้าน จำนวนทั้งหมด จำนวน 646 คน

วิธีสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 19 หมู่บ้าน ทั้งหมด 646 คน พื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ ตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้สถิติในการวิจัย โดยมี ข้อมูลจากแบบสอบถาม ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$), ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ ข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การระดมความคิด การจัดเวทีชาวบ้าน ถอดบทเรียน และการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

เครื่องมือในการวิจัย

การศึกษาเชิงคุณภาพนี้ใช้เครื่องมือที่มีความหลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความเป็นจริงมากที่สุด ประกอบด้วยการสังเกต (Observation) แบบสัมภาษณ์ (Interview) แบบสอบถาม (Questionnaire) เวทีชาวบ้าน (People Forum) และการถอดบทเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอนดังนี้

1. ทำหนังสือเชิญกลุ่มเป้าหมายและตัวอย่างประชุมเพื่อทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์และการดำเนินการวิจัย
2. ศึกษาบริบทพื้นที่การวิจัย
3. เก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม วิเคราะห์ประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไข

4. จัดฝึกอบรมและศึกษาดูงาน
5. จัดเวทีชาวบ้านระดมความคิดเห็นในการแก้ปัญหาและแนวทางการพัฒนา
6. ดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนา
7. ประเมินผล
8. ถอดบทเรียนและสรุปบทเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้ด้วยเทคนิค SWOT Analysis และเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก การสังเกต การสัมภาษณ์ การระดมความคิดและการจัดเวทีชาวบ้าน มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ รายละเอียดเชื่อมโยงแนวคิดสรุปผลและนำไปอธิบายเสริมข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อให้เนื้อหามีความละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น การศึกษาเชิงปริมาณเป็นการวิจัยข้อมูลเชิงตัวเลข หาปริมาณขยะ และข้อมูลด้านการจัดการขยะอื่น ๆ มีวิธีการวิจัย ใช้เก็บข้อมูลด้านการจัดการขยะในครัวเรือนทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ และแบบประเมินใช้ประเมินความรู้ความเข้าใจในการฝึกอบรม โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ใช้เกณฑ์การกำหนดค่าน้ำหนักความคิดเห็น แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด (5 คะแนน), มาก (4 คะแนน), ปานกลาง (3 คะแนน), น้อย (2 คะแนน), น้อยที่สุด (1 คะแนน) นำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบประเมินของกลุ่มตัวอย่างมาหาค่าเฉลี่ย และมีเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2554 : 121)

4. ผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้จัดเวทีลงพื้นที่ในการเตรียมพื้นที่ เพื่อประชุมชี้แจงทำความเข้าใจที่มาของโครงการวิจัยให้กับกลุ่มเป้าหมาย ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

รูปภาพที่ 1 การลงพื้นที่ในการเตรียมพื้นที่ และประชุมชี้แจงกลุ่มเป้าหมาย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษา พบว่า ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการขยะมูลฝอย ใช้เครื่องมือ SWOT ร่วมกับชุมชน, ผู้นำ, ตัวแทนจากหน่วยงานในพื้นที่ตำบลบ้านยางทั้ง 19 หมู่บ้าน ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ตำบลบ้านยางทั้ง 19 หมู่บ้าน

จุดเด่น/ จุดแข็ง	จุดอ่อน/ จุดด้อย	โอกาส	อุปสรรค
ผู้นำชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชน	บางชุมชน บางครัวเรือนขาดความร่วมมือ	ผู้นำร่วมด้วย สมาชิกร่วมด้วย	ขาดความร่วมมือ ไม่สามัคคี
สภาพภูมิประเทศเหมาะสมสำหรับเศรษฐกิจชุมชน	ขยะเยอะ โรงเรียน วัด ตลาด (หมู่ 2)	การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเพื่อความร่วมมือ	ขาดผู้นำที่เข้มแข็ง ไม่ต่อเนื่อง
มี 8 หมู่บ้าน 1 โรงเรียน (โรงเรียนวัดโพธิ์ทอง) และ 1 วัด ที่ทำโครงการจัดการขยะ (หมู่ 2, 13, 4, 6, 19, 1, 10, และ 9)	หมู่ 7 มีขยะข้างถนน บริเวณทางเข้าหมู่บ้าน (ขยะจร)	การเริ่มจากผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน, อสม., ชาวบ้าน)	ขาดการประสานงาน ประชาสัมพันธ์
มี กม.น้อย (หมู่ 2) วันอังคาร และศุกร์ คัดแยกขยะ และขายทุกเดือน ปีใหม่มีการมอบรางวัล มีกลุ่มแม่บ้านทำขนมทองม้วน ขนมไทย ขนมกล้วยเบรกด่าง ส่งขายโรงพยาบาล และห้างร้าน	หมู่ 2 มีร้านขายของ ไม่รักษาความสะอาด ร้านค้ามาจากหลายที่	โอกาสการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจและนวัตกรรม	ขยะตลาดนัดที่ หมู่ 2 และ หมู่ 3 (หน้าวัดโพธิ์ทอง) มีปริมาณมาก มาจากพ่อค้าแม่ค้าต่างถิ่น
มี กม.น้อย (หมู่ 2) วันอังคาร และศุกร์ คัดแยกขยะ และขายทุกเดือน ปีใหม่มีการมอบรางวัล มีกลุ่มแม่บ้านทำขนมทองม้วน ขนมไทย ขนมกล้วยเบรกด่าง ส่งขายโรงพยาบาล และห้างร้าน	หมู่ 2 มีร้านขายของ ไม่รักษาความสะอาด ร้านค้ามาจากหลายที่	โอกาสการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจและนวัตกรรม	ขยะตลาดนัดที่ หมู่ 2 และ หมู่ 3 (หน้าวัดโพธิ์ทอง) มีปริมาณมาก มาจากพ่อค้าแม่ค้าต่างถิ่น
หมู่ 6 มีภูมิปัญญาการทำครกหิน แต่ตอนนี้ย้ายไปอยู่อ่างศิลา	หมู่ 5 ขยะ 1,500 กก. ต่อสัปดาห์	มีประเพณีตามวัฒนธรรม (กวนข้าวทิพย์, มีโฮมสเตย์ ที่หมู่ 13)	ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต. ขัดแย้ง ไม่ร่วมมือกัน
หมู่ 3 มีการเพาะเห็ดขาย มีการทำการเกษตร ปศุสัตว์ ปลุกผัก นำไปขายที่ตลาดชุมชน	หมู่ 13 คนในชุมชนทำงานประจำ ไม่ค่อยมีเวลา		

ตารางที่ 1 (ต่อ)

จุดเด่น/ จุดแข็ง	จุดอ่อน/ จุดด้อย	โอกาส	อุปสรรค
หมู่ 5 จัดให้มีถังขยะหน้าบ้าน	หมู่ 4 ยุ้งเยอะ มีน้ำขังเน่าเหม็น แหล่งน้ำธรรมชาติไม่สะอาด		
หมู่ 6 มีการจัดการแยกขยะ มีเศรษฐกิจพอเพียง มี กม. น้อย มีคณะกรรมการขยะ เศรษฐกิจดี มีกลุ่มสตรี (ใส่กรอก ตุ๊กตา) มีกลุ่มกลองยาว ฟ้อนรำ (ตัวแทนตำบล) มีคณะกรรมการหมู่บ้าน เข้มแข็ง เป็นชุมชนที่มีความสามัคคี			
บ้านมะค่า มีประเพณีกวนข้าวทิพย์ มีความสามัคคี ร่วมมือดี มีธุรกิจส่วนตัว มีการปลูกผักสวนครัว ส่งขายที่ตลาด			

ในส่วนค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะ จากการเก็บข้อมูลชุมชน พบว่า ค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะกิโกรัมละ 0.5 บาท ต่อเดือนจะต้องจ่ายประมาณ 50,000 บาท ในการจัดการขยะ หรือปีละ 600,000 บาท การบริหารจัดการอื่น ๆ ด้านการจัดการขยะทั้งตำบลใช้ค่าใช้จ่ายประมาณ 4 ล้านบาทต่อปี ในส่วนเป้าหมายของชุมชน ต้องการเป็นชุมชนต้นแบบในทุก ๆ ด้าน เช่น การจัดการขยะ และ เกษตร มีศูนย์เรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้

รูปภาพที่ 2 คณะผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อศึกษาบริบทของกลุ่ม และชุมชน

ผลการศึกษาพฤติกรรมการคัดแยกและการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนตำบลบ้านยาง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษา พบว่า ผลการศึกษาพฤติกรรมการคัดแยกและการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จากการวิเคราะห์ผลจากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และการทำกิจกรรม รวมทั้งฝึกอบรมเชิงปฏิบัติแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการขยะ จากการลงพื้นที่ทั้งหมด 19 หมู่บ้าน จำนวน 646 คน นำมาสรุปผลภาพรวม พบว่า ชุมชนในตำบลบ้านยาง **การทิ้งขยะในครัวเรือน** ส่วนใหญ่ ทิ้งขยะใส่ถังขยะรวม ร้อยละ 38 รองลงมาใส่ถังขยะแยกประเภท ร้อยละ 32 รองลงมาใส่ถุงพลาสติก/ถุงดำ ร้อยละ 29 และกองรวมกัน ร้อยละ 1 **ปริมาณการทิ้งขยะต่อวัน** ส่วนใหญ่ 1 - 2 กก. ร้อยละ 44 รองลงมาปริมาณการทิ้งขยะน้อยกว่า 1 กก. ร้อยละ 34 ปริมาณการทิ้งขยะ 3-4 กก. ร้อยละ 17 ปริมาณการทิ้งขยะ 5-6 กก. ร้อยละ 5 **ชนิดขยะในครัวเรือน** ส่วนใหญ่เป็นขยะแห้งที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ รีไซเคิลได้ จำนวน ร้อยละ 44 รองลงมาขยะเปียก / ขยะอินทรีย์ ร้อยละ 42 และขยะแห้งที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ หรือย่อยสลายยาก ไม่คุ้มค่ากับการรีไซเคิล ร้อยละ 14 **วิธีการทิ้ง ท้ายาก กำจัดขยะในครัวเรือน** ส่วนใหญ่ทิ้งในถังขยะ อบต. ที่อยู่ใกล้บ้าน ร้อยละ 23 รองลงมานำไปทำปุ๋ย ร้อยละ 21 แยกจำหน่าย ร้อยละ 19 เผาไฟ ร้อยละ 14 นำไปทิ้งในที่ทิ้งขยะรวมของหมู่บ้าน ร้อยละ 10 กองทิ้งไว้ให้ย่อยสลายเอง ร้อยละ 6 และทิ้งในแม่น้ำ ลำคลอง และนำไปคลุมดิน / คลุมต้นไม้ ร้อยละ 2 **การดำเนินการลดปริมาณขยะในครัวเรือน** ส่วนใหญ่ ลดปริมาณขยะที่อาจเกิดขึ้น เช่น ใช้ถุงผ้าใส่ของแทนถุงพลาสติกหรือถุงก๊อบแก๊บ ร้อยละ 23 รองลงมาขยะที่เป็นวัสดุมาใช้ใหม่ หรือใช้ซ้ำหลายๆ ครั้ง ก่อนที่จะทิ้ง เช่น ใช้ขวดกาแฟ ขวดน้ำหวาน ใส่น้ำดื่ม และนำขยะที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ที่ชำรุด เสียหาย มาซ่อมแซมให้ใหม่ เช่น แก้วอี้ โต๊ะ ตู้ใส่กับข้าว จำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 14 เลือกซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมารีไซเคิลได้ ร้อยละ 12 เลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นพิษหรือเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เช่น ใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก แทนการใช้ปุ๋ยเคมี ร้อยละ 8 เลือกซื้อสินค้าที่ผู้ผลิตมีการเรียกคืนซากบรรจุภัณฑ์หลังการบริโภค เช่น น้ำอัดลมบางชนิดที่บรรจุขวดแก้วเรียกคืนขวด ร้อยละ 7 นำขยะมาแปรรูปตามกระบวนการของแต่ละประเภทเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น นำขยะเปียกมาทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น และหลีกเลี่ยงการซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้บรรจุภัณฑ์ห่อหลายชั้น จำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 5 ในการเลือกซื้อสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก ฯลฯ เลือกซื้อเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่มีขนาดบรรจุใหญ่กว่า เนื่องจากใช้บรรจุภัณฑ์น้อยกว่า ร้อยละ 2 หลีกเลี่ยงการใช้สินค้าที่มีอายุการใช้งานต่ำ และ 10 เลือกซื้อสินค้าที่มีระบบมัดจำและคืนเงิน เมื่อนำบรรจุภัณฑ์มาคืน เช่น น้ำปลา บางชนิดเรียกคืนขวด ฯลฯ จำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 2 เลือกซื้อสินค้าที่มีการออกแบบให้ใช้มากกว่า 1 ครั้ง เช่น แบตเตอรี่ชนิดเติมประจุไฟฟ้าใหม่ได้ ร้อยละ 2 และเลือกใช้สินค้าชนิดเติมใหม่ (refill) เช่น น้ำยาล้างจาน หรือสิ่งของหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้บ่อยร่วมกัน เช่น อุปกรณ์ทำความสะอาดบ้าน ร้อยละ 1 **ลักษณะการนำขยะในครัวเรือนกลับมาใช้ประโยชน์** ส่วนใหญ่ นำไปขาย ร้อยละ 29 รองลงมาทำปุ๋ยหมัก / ปุ๋ยชีวภาพ / ปุ๋ยอินทรีย์ / ปุ๋ยอัดเม็ด ร้อยละ 20 คลุมโคนต้นไม้ ร้อยละ 15 นำมาใช้ซ้ำและปรับปรุงดิน จำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 9 และ แปรรูปเป็นสินค้าและแปรรูปหรือประยุกต์เป็นของใช้ในครัวเรือน จำนวนเท่ากัน ร้อยละ 2 **มีวิธีการจัดการขยะในครัวเรือน** ส่วนใหญ่มีถังขยะหรือภาชนะรองรับขยะประจำบ้าน จำนวน ร้อยละ 48 รองลงมาแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ร้อยละ 15 ไม่แยกประเภทของขยะ ทั้งรวมในภาชนะเดียวกัน ร้อยละ 14 แยกขยะขายได้ ขยะเปียก และขยะพิษ ร้อยละ 13

ในภาพรวมทั้ง 19 หมู่บ้าน พบว่า ชุมชนในตำบลบ้านยางส่วนใหญ่มี **ปัญหาและผลกระทบจากขยะมูลฝอยในครัวเรือน**เกิดจากกลิ่นเหม็นรบกวน ร้อยละ 31 รองลงมาแมลงวัน แมลงสาบรบกวน ร้อยละ 24 ฝุ่น ควัน ละออง จากการเผาขยะ ร้อยละ 9 หนูรบกวนและท่อระบายน้ำอุดตันจากขยะ มีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 7

ตามลำดับ ปัญหาขยะในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีปัญหาขยะน้อย ร้อยละ 30 ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนตำบลบ้านยาง มีสาเหตุส่วนใหญ่ คนมักทิ้งขยะไม่เลือกที่ ร้อยละ 38 รองลงมาถังขยะไม่มีฝาปิด ร้อยละ 30 มีสัตว์คุ้ยเขี่ยทำให้สกปรก ร้อยละ 19 ตามลำดับ ปัญหาที่เกิดจากขยะสะสมและมลพิษ ส่วนใหญ่ไม่มีที่ทิ้งขยะที่สามารถควบคุมโดยการทำลายได้ ร้อยละ 23 รองลงมาไม่มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ทำลาย ฝังกลบ ร้อยละ 21 ปัญหาขยะล้นเมืองส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 18 ปัญหาท่อน้ำ แหล่งน้ำ การอุดตัน ร้อยละ 13 ปัญหาควันพิษ อันเนื่องมาจากการเผาขยะ ร้อยละ 11 ปัญหาฝุ่นละอองที่เกิดจากการเผาขยะ ร้อยละ 7 ตามลำดับ ชุมชนในตำบลส่วนใหญ่คิดว่า ผู้นำชุมชนโดยส่วนรวมมีบทบาทมาก ร้อยละ 60 และมีบทบาทน้อย ร้อยละ 40 ผู้นำชุมชนมีบทบาทในเรื่องขยะมูลฝอย ส่วนใหญ่ด้านการเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่สมาชิก ร้อยละ 26 รองลงมาควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตาม ร้อยละ 23 รับเรื่องราวร้องทุกข์และเป็นผู้ประสานงานระหว่างชุมชนกับ อบต.จำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 19 และขอความร่วมมือและการสนับสนุนจากสมาชิก ร้อยละ 13 ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ต้องมีลักษณะประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ร้อยละ 25 กระตุ้นและขับเคลื่อนให้เกิดการมีส่วนร่วม ร้อยละ 21 เข้าถึงประชาชน ศึกษาถึงปัญหาและสร้างแรงจูงใจในการจัดการขยะ จำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 16 เป็นตัวอย่างและเป็นต้นแบบที่ดีในการจัดการขยะ ร้อยละ 15 ตามลำดับ ชุมชนในตำบลบ้านยางมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามหลักการการจัดการขยะมูลฝอยและการจัดการขยะในครัวเรือนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 1.03) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมาก 11 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ทิ้งขยะลงถังขยะหรือที่ที่เตรียมไว้ ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.89) ชักชวนให้คนในครอบครัวร่วมกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 1.07) ร่วมประเมิน แสดงความคิดเห็นผลการดำเนินงานตามแผน โครงการ กิจกรรมของชุมชน ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.98) ร่วมปฏิบัติตามแผน โครงการ กิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาขยะในชุมชน ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 1.09) มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนและปฏิบัติการจัดการขยะที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 1.09) ร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำหนดแผน โครงการ กิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาขยะในชุมชน ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 1.05) แสดงความคิดเห็น แนวทางการแก้ไขปัญหา แสดงความต้องการเรื่องขยะมูลฝอยให้ผู้นำชุมชน ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.95) ร่วมแสดงความคิดเห็น ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการขยะในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 1.04) ร่วมรับผลประโยชน์จากแผนงาน โครงการ กิจกรรมการจัดการขยะของชุมชนอย่างเท่าเทียม ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 1.21) พยายามลดขยะโดยนำถุงผ้ามาใช้แทนถุงพลาสติก ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 1.24) นำขยะที่ขายได้ไปรวบรวมตามจุดที่ชุมชนกำหนดไว้ ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 1.26) และคัดแยกขยะก่อนทิ้งลงในถังขยะหรือที่ที่เตรียมไว้ ($\bar{X} = 3.38$, S.D. = 1.38)

รูปภาพที่ 3 คณะผู้วิจัยร่วมกับชุมชนสรุป วิเคราะห์ สังเคราะห์ และคืนข้อมูลกระบวนการพัฒนาศักยภาพการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลบ้านยาง

จากข้อมูลผลการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่าจากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจบริบทและจัดกิจกรรม จากการเก็บข้อมูลพื้นฐานด้านการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนทั้งหมด 19 หมู่บ้าน พบว่า ค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะกิโกรัมละ 0.5 บาท คิดเป็นค่าใช้จ่าย 50,000 บาทต่อเดือน การบริหารจัดการอื่น ๆ ด้านการจัดการขยะทั้งตำบลมีค่าใช้จ่ายประมาณ 4 ล้านบาทต่อปี ส่วนการสร้างเสริมพฤติกรรมคัดแยกและการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน และการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม สรุปผลได้ว่า สมาชิกในครัวเรือน ควรดำเนินการหรือได้รับการส่งเสริม สนับสนุนเพื่อลดปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่ ดังนี้ 1) สมาชิกในครัวเรือนควรปรับพฤติกรรมการใช้สินค้าอุปโภคและบริโภค ชุมชนมีลักษณะคล้ายสังคมเมือง ควรได้รับการส่งเสริมด้านความรู้ความเข้าใจในการเลือกบริโภคเพื่อลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทาง ส่งเสริมการปรับพฤติกรรมและสร้างจิตสำนึกการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชน 2) สมาชิกในครัวเรือนควรมีความรู้และมีการคัดแยกขยะภายในครัวเรือนอย่างเหมาะสม โดยหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบ อาจส่งเสริมให้มีการจัดทำหรือจัดหาถังแยกขยะในแต่ละครัวเรือน 3) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง ควรมีส่วนสนับสนุนการจัดการขยะในครัวเรือน โดยเฉพาะในด้านการจัดการขยะที่ไม่สามารถกำจัดทิ้งได้เอง ควรจัดหาพื้นที่สาธารณะสำหรับการกำจัดหรือขนทิ้ง รวมถึงมีพื้นที่เฉพาะสำหรับรวบรวมขยะพิษเพื่อกำจัดในภาพรวมของตำบลได้อย่างถูกต้อง 4) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง ควรส่งเสริมให้มีการแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับขยะที่เหลือทิ้ง เหลือใช้ หรือนำกลับมาใช้ใหม่ 5) ชุมชนในระดับหมู่บ้าน หรือตำบล ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนนั้น ๆ มีส่วนร่วมในการรับทราบปัญหา หาแนวทางการจัดการตนเอง โดยอาจสร้างกฎ กติกา และกลไกชุมชนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนและนำสู่ผลการปฏิบัติงานจัดการขยะที่ดีและเหมาะสมสำหรับพื้นที่

2. สรุปผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมคัดแยกและการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์ผลจากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากการลงพื้นที่ทั้งหมด 19 หมู่บ้าน จำนวน 646 คน สรุปผลภาพรวมพบว่า ชุมชนในตำบลบ้านยาง การทิ้งขยะในครัวเรือน ส่วนใหญ่ทิ้งขยะใส่ถังขยะรวม ร้อยละ 38 รองลงมาใส่ถังขยะแยกประเภท ร้อยละ 32 ในส่วน ปริมาณการทิ้งขยะต่อวัน ส่วนใหญ่ 1 - 2 กก. ร้อยละ 44 รองลงมาปริมาณการทิ้งขยะน้อยกว่า 1 กก. ร้อยละ 34 ในส่วน ชนิดขยะในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นขยะแห้งที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ รีไซเคิลได้ จำนวน ร้อยละ 44 รองลงมาขยะเปียก / ขยะอินทรีย์ ร้อยละ 42 ในส่วน วิธีการทิ้ง ทำลาย กำจัดขยะในครัวเรือน ส่วนใหญ่ทิ้งในถังขยะ อบต. ที่อยู่ใกล้บ้าน ร้อยละ 23 รองลงมานำไปทำปุ๋ย ร้อยละ 21 ในส่วนการดำเนินการลดปริมาณขยะในครัวเรือน ส่วนใหญ่ ลดปริมาณขยะที่อาจเกิดขึ้น เช่น ใช้ถุงผ้าใส่ของแทนถุงพลาสติก ร้อยละ 23 รองลงมานำขยะที่เป็นวัสดุมาใช้ใหม่ หรือใช้ซ้ำหลาย ๆ ครั้ง ก่อนที่จะทิ้ง เช่น ใช้ขวดกาแฟ ขวดน้ำหวาน ใส่น้ำดื่ม และนำขยะที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ที่ชำรุด เสียหาย มาซ่อมแซมให้ใหม่ เช่น แก้ว ไม้ โต๊ะ ตู้ใส่กับข้าว จำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 14 ในส่วน ลักษณะการนำขยะในครัวเรือนกลับมาใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่ นำไปขาย ร้อยละ 29 รองลงมาทำปุ๋ยหมัก / ปุ๋ยชีวภาพ / ปุ๋ยอินทรีย์ / ปุ๋ยอัดเม็ด ร้อยละ 20 ในส่วน ครัวเรือนของท่านมีวิธีการจัดการขยะ ส่วนใหญ่ มีถังขยะหรือภาชนะรองรับขยะประจำบ้าน ร้อยละ 48 รองลงมาแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ในแต่ละภาชนะรองรับ ร้อยละ 15 ในหัวข้อ ชุมชนในตำบลบ้านยางส่วนใหญ่มีปัญหาและผลกระทบจากขยะมูลฝอยในครัวเรือนเกิดจากกลิ่นเหม็นรบกวน ร้อยละ 31 รองลงมาแมลงวัน แมลงสาบรบกวน ร้อยละ 24 ความเดือดร้อนหรือผลกระทบจากขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นภายในครัวเรือนหรือจากเพื่อนบ้านใกล้เคียงส่วนใหญ่ไม่ได้รับความ

เดือดร้อนหรือผลกระทบใด ๆ เลย ร้อยละ 68 และได้รับความเดือดร้อนหรือผลกระทบ ร้อยละ 32 ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนมีสาเหตุ ส่วนใหญ่ คนมักง่ายทิ้งขยะไม่เลือกที่ ร้อยละ 38 รองลงมาถังขยะไม่มีฝาปิด ร้อยละ 30 ปัญหาที่เกิดจากขยะสะสมและมลพิษ ส่วนใหญ่ไม่มีที่ทิ้งขยะที่สามารถควบคุมโดยการทำลายได้ ร้อยละ 23 รองลงมาไม่มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ทำลาย ผังกลบ ร้อยละ 21 ในหัวข้อ ชุมชนในตำบลบ้านยางส่วนใหญ่คิดว่า ผู้นำชุมชนโดยส่วนรวมมีบทบาทมาก ร้อยละ 60 และมีบทบาทน้อย ร้อยละ 40 ผู้นำชุมชนมีบทบาทในเรื่องขยะมูลฝอย ส่วนใหญ่ด้านการเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่สมาชิก ร้อยละ 26 รองลงมาควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตาม ร้อยละ 23 ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ต้องมีลักษณะประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ร้อยละ 25 กระตุ้นและขับเคลื่อนให้เกิดการมีส่วนร่วม ร้อยละ 21 ในหัวข้อสุดท้าย การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามหลักการการจัดการขยะมูลฝอยและการจัดการขยะในครัวเรือนโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 3.98$, S.D. = 1.03) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมาก 11 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ พบว่า การทิ้งขยะลงถังขยะหรือที่ที่เตรียมไว้ (ค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 4.11$, S.D. = 0.89) ชักชวนให้คนในครอบครัวร่วมกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอย (ค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 4.06$, S.D. = 1.07) ร่วมประเมิน แสดงความคิดเห็นผลการดำเนินงานตามแผน โครงการ กิจกรรมของชุมชน (ค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 4.00$, S.D. = 0.98) ร่วมปฏิบัติตามแผน โครงการ กิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาขยะในชุมชน (ค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 3.98$, S.D. = 1.09) มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนและปฏิบัติการจัดการขยะที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 3.89$, S.D. = 1.09) ร่วมแสดงความคิดเห็นในการกำหนดแผน โครงการ กิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาขยะในชุมชน (ค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 3.83$, S.D. = 1.05) แสดงความคิดเห็น แนวทางการแก้ไขปัญหา แสดงความต้องการเรื่องขยะมูลฝอยให้ผู้นำชุมชน (ค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 3.81$, S.D. = 0.95) ร่วมแสดงความคิดเห็น ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการขยะในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ (ค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 3.79$, S.D. = 1.04) ร่วมรับผลประโยชน์จากแผนงาน โครงการ กิจกรรมการจัดการขยะของชุมชนอย่างเท่าเทียม (ค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 3.70$, S.D. = 1.21) พยายามลดขยะโดยนำถุงผ้ามาใช้แทนถุงพลาสติก (ค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 3.62$, S.D. = 1.24) นำขยะที่ขายได้ไปรวบรวมตามจุดที่ชุมชนกำหนดไว้ (ค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 3.60$, S.D. = 1.26) และคัดแยกขยะก่อนทิ้งลงในถังขยะหรือที่ที่เตรียมไว้ (ค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 3.38$, S.D. = 1.38)

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนของตำบลบ้านยาง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้ รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนของตำบลบ้านยาง ในด้านการปรับพฤติกรรมด้านการจัดการขยะ และการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการคัดแยกขยะแต่ละครัวเรือน เป็นแนวทางสำคัญที่จะทำให้ปริมาณขยะในพื้นที่ลดลง ลดงบประมาณในการจัดเก็บและนำไปกำจัด รวมถึงปัญหาด้านสภาพแวดล้อมในพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนันต์ โพธิกุล (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการขยะชุมชน ของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผลสรุปได้ว่า ภายใต้หลักการ 3Rs คือ การใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ รวมทั้งหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เป็นแนวทางสำคัญที่จะส่งเสริมให้การจัดการขยะในครัวเรือนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิตา เพชรทองคำและคณะ (2560) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการขยะและเทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลไร่มะพร้าว ที่มีผลสรุปจากการวิจัยว่า การประชาสัมพันธ์เชิงรุกและสร้างเครือข่ายการคัดแยกขยะอย่างสม่ำเสมอ การให้ความรู้ คำแนะนำ และการรณรงค์จนทำให้เกิดนิสัยที่ดีในการจัดการขยะ และสอดคล้องกับ

ผลการวิจัยของเสริมสุข บัวเจริญ และคณะ (2552) ที่พบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาขยะแบบชุมชนมีส่วนร่วม นั้น มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความมุ่งมั่นและจริงจังของผู้บริหารระดับสูงในองค์กร การทำงานเป็นทีมของคณะทำงานที่มาจากหลายหน่วยงาน การมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และการสร้างเครือข่ายกับองค์กรอื่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย ศิริมาตร (2548) ศึกษาถึงกระบวนการจัดการขยะจากครัวเรือนแบบพึ่งตนเองของชุมชนตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน ดำเนินการขับเคลื่อนโดยกระตุ้นชุมชนให้เห็นคุณค่าของขยะในการใช้ประโยชน์จากขยะพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์จากเศษวัสดุหรือเศษขยะในกลุ่มเยาวชนและกลุ่มแม่บ้าน มีการกำจัดขยะโดยใช้วิถีชีวิตของชุมชนเอง รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีต่าง ๆ ในพื้นที่ ทั้งในระดับหมู่บ้านและตำบล การจัดตั้งกลุ่ม การสื่อสารและการถ่ายทอด เนื่องจากชุมชนมีต้นแบบที่ได้รับรางวัลระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ทำให้คนในชุมชนตระหนัก การมีจิตสำนึกในเรื่องการจัดการขยะ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อนำแนวทางมาประยุกต์ใช้
2. ผู้นำหรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำองค์ความรู้แนวปฏิบัติที่เหมาะสมของการจัดการขยะขยายผลสู่พื้นที่หรือครัวเรือนที่ยังไม่เริ่มดำเนินการ

7. เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2560). รายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2559.

กรุงเทพฯ : ส่วนขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย สำนักงานสิ่งแวดล้อม ภาคที่ 10 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

ชนิดา เพชรทองคำ และคณะ. (2553). การบริหารจัดการขยะและเทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. โครงการพัฒนาและส่งเสริมความร่วมมือเครือข่ายนักวิจัยสิ่งแวดล้อม ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.

บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

สมชาย ศิริมาตร. (2548). การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมและพึ่งพาตนเองของชุมชนตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เสริมสุข บัวเจริญ และคณะ. (2552). การพัฒนาระบบการบริหารจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง. (2562). แผนพัฒนา 4 ปี องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง พ.ศ.2561-2564. บุรีรัมย์ : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง.

อนันต์ โพธิกุล. (2561). การบริหารจัดการขยะชุมชน ของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. วารสารวิชาการ. สถาบันวิทยาการจัดการแห่งเอเชียแปซิฟิก สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรกฎาคม 2561. 4(1) : 107-121.